

Kent...

Latince kente ait, kentsel anlamına gelen "civil" kökünden türeyen "civilization" sözcüğünün bizdeki anlamı "medeniyet". Medeniyet sözcüğü ise Arapçada yine kentli anlamına gelen "medenî" kökünden türemiş. Yani hem Batı hem Doğu, medeniyeti "kentlilik" olarak tanımlamış.

Avrupa'da bugün demokratik kültürün köklü biçimde yerleşmiş olduğu ülkelerin şehirlerinin "Coat of Arms" denen armaları vardır. Hatta bırakın şehri, her şehirde belki yüzlerce yıldır yaşayan ailelerin de kendi armaları bulunur. Almanya'nın ya da İngiltere'nin futbol kulüplerinin armalarına bakmak bile yeter. Yazılı ve sözlü yerel kültürün veya kent kültürünün bu denli canlı olmasının sebebi, büyük oranda bu ülkelerde tarihsel süreçte merkezi otoritenin nispeten aşırı bir güce sahip olmamasına dayanır.

Bizde ise merkezi otorite hep çok güçlü oldu ve yerel kültürel gelişime pek olanak tanımadı. Türkiye'de kent kültürünün İstanbul, yani merkez kent dışında var olamamasını da buna bağlamak gerek. Birkaç yılda bir sandığa gidip oy kullanmak dışında gerçek bir demokratik kültürün ve refleksin bizim memleketinde bir türlü oturamamasını da ben buna bağlıyorum. Bir anlamda "medeniyetsiz" yani "kentsiz" olmaya.

Bir de tabii günümüzde kent kavramını hangi kriterlere göre tanımladığınız önemli. İlkokul kitaplarında anlatıldığı gibi "nüfusu çok olan yere kent denir" deyip geçiyoruz çoğunlukla. Çağdaş kent, feodaliteyi aşmış, sanayi devriminin öngördüğü üretim ilişkilerine sahip bir merkezin adı. Buradan hareketle nüfusu milyonları bulan köyler olabildiği gibi, birkaç yüz bin nüfuslu çağdaş kentler de var. Biz sanırım geçiş dönemindeyiz. Hala!..

Ben daha çok İzmir'in durumuna tarihsel perspektiften ve bu bakışın günümüzdeki yansımalarından yola çıkarak değinmeye çalışacağım. Elimden geldiğince tabii.. Şu anda, bu yazıyı yazdığım yağmurlu bir İzmir öğleden sonrasında bir sürü imaj gelip geçiyor gözümün önünden. Havanın kapalı olduğu günlerde hayallere dalmak daha kolay olmuştur benim için. Dermond imzalı bir kartpostal, Rubellin veya Cemal'in çektiği bir fotoğraf daha kolay üç boyutlu hale gelir kafamda. O fotoğrafların çekildiği andaki renklerin çoğu karta yansımıyor ya, işte böyle günlerde gökyüzüne bakınca o havaya giriveriyorum. Mantığı yok.

Ama neden hayallere daldığımın ya da örneğin şimdi artık var olmayan Fasula Meydanı'nın bir fotoğrafını neden kafamda boyutlandırmaya çalıştığımın mantığı var. Nereden nereye geldiğini anlamaya çalışıyorum kendi kendime. Kent adına, tarih adına ve yaşama kültürü adına sahip olduklarımızı nasıl başarıyla yok ettiğimizin anıtıdır İzmir şehri.

Ama lanet olsun ki bu şehri, İzmir'i çok seviyorum. Onu terk etmeye yönelik fırsatlarla yüzleşmeye cesaret edemeyecek kadar...

*Yeni ülkeler bulamayacaksın, bulamayacaksın yeni denizler.
Hep peşinde, izleyecek durmadan seni kent. Dolaşacaksın
aynı sokaklarda. Ve aynı mahallede yaşlanacaksın
ve burada, bu aynı evde ağaracak aklaşacak saçların.
Hep aynı kente varacaksın. Bir başka kent bekleme sakın,
ne bir gemi var, ne de bir yol sana.*

Okuma önerisi:

Şehirler ve Kentler, M.Ali Kılıçbay, İmge Yay.